

ZPRÁVY SLUKO

vydává

STUDIJNÍ A LIDOVÝCHOVNÝ ÚSTAV KRAJE OLOMOUCKÉHO
(KRAJSKÉ MUSEUM)

Objednávky řiďte na SLUKO, Olomouc I, náměstí Republiky 6, tel. 2731

Říjen — prosinec 1955

Číslo 53 a 54

RADOSTNÝ POHLED ZPĚT

Dne 27. listopadu byla slavnostně zahájena předsedou KNV s. Jos. Štěpánkem výstava „10 let budování Olomouckého kraje“. Je to radostný pohled do překrásné nové výstavní síně, která jako první část adaptované musejní budovy byla tak důstojně odevzdána veřejnosti. Výstava sama pak je přehlídkou vykonané práce v kraji za 10 posledních let. V úvodu je vzpomenuo radostných dní našeho osvobození slavnou Sovětskou armádou fotografiemi, texty, mapou postupů Sovětské armády, a tragedií Javoříčka, vypláleného nacisty kráce před osvobozením, připomíná veliký model Trískova pomníku, který byl letos v Javoříčku odhalen.

V další síni je předveden hospodářsko politický vývoj kraje za 10 let, dále jsou tu mezi praporovou výzdobou laureáti státních cen a nositelé Řádu republiky, Řádu práce a jiných vyznamenání z kraje. V hlavním sále pak je předveden rozvoj průmyslu, zemědělství, dopravy, zdravotnictví, školství, kultury, tělesné výchovy, sociálního zabezpečení, životní úrovně atd. V celém tom komplexu je vidět ohromný vývoj, který se u nás udál v posledních letech za vedení Národní fronty v čele s KSČ. Co je na této výstavě zvláště pozoruhodné, je přesvědčivý důkaz, jak postupným zprůmyslňováním kraje původně zemědělského se rozvíjí reálná základna blahobytu a bohatství. Svědčí o tom mezi jiným i ten fakt, že výrobky ze závodů v našem kraji se vyvázejí do 53 států ve všech světadílech. Výstava, vkusně instalovaná podle návrhů arch. V. Hanka, ukazuje to vše na množství exponátů, jako jsou fotografie, grafy, statistiky, mapy, modely, makety, výrobky, knihy atd., jež jsou doplněny uměleckými díly, které thematicky dokreslují tento rozvoj hospodářství a kultury za posledních 10 let. Diváky zvláště zajímají model hranické cementárny, model vzorného komplexně řešeného kravína, který provedl Výzkumný ústav pro chov skotu v Rapotíně, model přístavního jeřábu Göteborg, který stavějí Uničovské strojírny v přístavech na Baltu, model prostějovského nádraží, modely sídlišť v Břidličné, Uničově, Šumperku, výrobky Kovohuti v Břidličné, běžící pumpa z n. p. Sigma v Lutíně, krásné výrobky přerovské Meopty, a to zvláště fotografický přístroj s širokoúhlým objektivem a nový typ promítacího přístroje zn. Meopton atd.

Výstava však slouží nejen k obdivnému pohledu, ale i ke studiu, neboť tu můžeme sledovat na př. rozvoj autobusové dopravy, rapidní pokles úmrtnosti na tbc, stejně jako pokles dětské úmrtnosti, růst počtu druhů škol, růst jejich investičních nákladů, růst stipendií, dále růst životní úrovně oproti poměrům za 1. republiky atd. Pracovníci Krajského musea touto výstavou dovršili řadu významných akcí pořádaných k 10. výročí osvobození. Tato výstava má však ještě ten význam, že shromáždila mnoho dokladů, kterých bude využito v expozici socialistického budování, s níž bude započato v příštím roce.

Eneolitické sídliště Hradištko v Hlinsku u Lipníka n. Bečvou, nad Moravskou Branou

Moravská brána, průchodní pásmo úvalu mezi průčelím Beskyd a Jeseníků jako část čelní prohlubně alpsko-karpatského okraje a lomu Českého masivu, v nejužším smyslu 10 km široká a 75 km dlouhá příkopová propadlina Dolní Bečvy (Přerov—Lipník—Hranice), je důležitou průchodní cestou evropskou již od pravěku. Započala svoji slavnou minulost jako jedna z nejdůležitějších evropských obchodních a průchodních cest již na

počátku nejstarší lidské existence ve střední Evropě v paleolitiku, aby se stala základnou i dalších předhistorických cest v mladších obdobích. Proto je stále každý sebemenší příspěvek k poznání pravěké a časně historické minulosti této oblasti z tohoto důvodu jistě velice důležitý. Bylo překvapením, že teprve nyní v poslední době na území dosti dobře známém bylo vlastně objeveno důležité neolitické sídliště přímo nad Moravskou branou v Hlinsku,¹ o němž zde podáváme první stručnou předběžnou zprávu. Naleziště pravděpodobně znal sice již v minulém století starožitnický genius loci Záhoří, týnský a soběchlebský farář dr. František Příkryl (1857—1939), v poslední době také několik nadšených amatérů (Vymětalík z Hlinska, Černý z Lipníka a vlastivědný pracovník A. Frél z Dolního Újezda) zde získalo ve vyházeném materiálu z jezevčích nor drobné nálezy — střepový materiál odevzdal odtud před 3 léty prof. dr. J. Filipovi i prof. dr. J. Augusta — ale teprve sběry podplukovníka Tichého z Lipníka upozornily na lokalitu Krajské museum v Olomouci, které zde mohlo podniknout, díky porozumění správy Státních lesů, malou zkušební sondu, která osvětlila poněkud prehistorické poměry této významné lokality.

Ostrožní Hradištko² (340 m v.), jedna z nejzápadnějších výsep týnsko-paršovického masivu Maliníku (470 m), s nímž východně souvisí, leží na levém břehu Bečvy, od níž je vzdáleno 1,5 km, přesně jižně Lipníka (sekce 4159)⁴ u předměstí Pod Hůrou, jihozápadně Týna a Helštýna. Svahy zalesněného ostrohu spadají severně a západně zcela příkře do Moravské brány (zde ze severu, kde jistě v pravěku a ještě později bažiny a vody Bečvy sahaly až ku zdejším svahům, zařezávají se dnes do svahu dva velké lomy, z nichž západnější se již dotýká přímo okraje plateau Hradištka), nad níž leží ostroh 113 m vysoký. Nejvyšší bod lokality dosahuje 340 m, okraje výspového plateau 310 m. V hrubé podstatě je Hradištko obdélníkového tvaru a delší osou JZ — SV o severozápadním obvodu asi 250 m a jihovýchodním asi 114 m a 72 m. Plateau hradiska je terasovitě ukončeno a na západním a jižním rohu je po dvou vysunutých půlkruhovitých výspách. Pokud je však možno tyto útvary pokládati za event. zbytky někdejších fortifikací a v jakém jsou vztahu ke zdejšímu pravěkému osídlení, může rozhodnouti jen terenní výzkum.

Největší část dosavadních zdejších pravěkých nálezů jsou jen povrchové sběry, pocházející většinou vlastně z jihozápadního svahu z vyházených jezevčích nor. Naproti tomu na vlastním zalesněném povrchu Hradištka není možno povrchově nalézt v humusovité vrstvě pro porost ani střípku. Malá zkušební sonda hloubená takřka na nejvyšším bodě lokality v sousedství velkého starého dubu (přibližně v kotě 310) poskytla sice izolované nálezy drobných střepů a i kostí již těsně pod povrchem, ale teprve v hloubce 1,50 m těsně nad jemně žlutou pískovou a ztvrdlou vrstvou, byla hustota střepových a kostrových nálezů taková, že tuto vrstvu, ukazující se souvisle, lze pokládati asi za vlastní kulturní vrstvu. Jaký je ovšem její celkový charakter a průběh, může ukázati teprve systematický výzkum.

Leč i dosavadní nehojně povrchové nálezy ukazují dostatečně značný význam lokality. Hojně získaná keramika je vesměs neobyčejně hrubá, nestejně vypracovaná a sušená; je to na př. řada střepů od masivních den, několik okrajových střepů s charakteristickými podokrajovými „románskými“ vlysy nebo dolíky, vedle toho zesílené partie stěn s uchovitými svíslými propichy, našlo se i několik střepů s tunelovitými nízkými uchy a ohrnutými okraji (několik uch izolovaných), několik střepů menších šálkovitých nádobek s typickým kanelováním a zejména dva střepy s charakteristickým hustým větvičkovitým hluboce rytým ornamentem. Získán byl fragment kulatého závaží, dva celé (jeden přepálený) přesleny, polovice a další dva fragmenty. Hojně spálené, někdy značně poresní, jindy kompaktní mazanice nejen s otisky zřejmě přitesávaných kúlů i kolmo na sebe stavěných, ale i s otisky rákosí a travin a zrněk obilnin, ukazuje na zánik sídliště požárem. Většina této mazanice je dnes zeleně zbarvena vlivem řasového porostu. O plastice se zmíním dále.

Na sídlišti nebyly dosud získány žádné velké kamenné nástroje (srv. pozn. ¹), jen jeden úštěp mlatu a kus domácího materiálu, připravený zřejmě k sekerovitému zpracování. Že tato kamenná industrie byla vyráběna na místě, svědčí 3 vývrtové čípky. Podle dosavadních nálezů překvapuje nedostatek malé kamenné industrie: Je zachován fragment drobné pazourkové pilečky, malý silně opracovaný vrtáček, vedle toho žlutavý hrot z křemencového materiálu zcela analogický drahanskému a polovice křemenného otloukače. Není vyloučeno, že dva kusy z tohoto materiálu jsou paleolitického původu, čímž by význam

lokality byl značně větší. Tento nedostatek pazourkového materiálu nad Moravskou bránou, kudy právě šlo již od paleolitika na př. do Předmostí pazourkové zásobování z nordických slezských moren a kde byl zpracováván pazourkový materiál (téhož původu?) na př. v blízkém Veselíčku — nebude-li ovšem získán dalšími sběry — vskutku překvapuje. Náhradou za tento chybějící pazourkový materiál byly zřejmě domácí břidličnaté odštěpy, z nichž jsou zachovány dva velké kusy (10 cm a přes 10 cm dlouhý), první dokonce zřetelně hrubě plošně retušovaný.

Ač je zachován z dosavadních sběrů neobyčejně hojný osteologický materiál, z kostěné industrie zasluhuje zmínky jen šidlo ze žebra, středověký fragment silného dlátovitého artefaktu se zřetelnou krevní rýhou, hrot kostěné jehlice ze žebra; vykrojovaná lopatka hrotovitě připravená a sříznutá zřejmě sloužila za podložku při řezání, jak svědčí četné jemné povrchové stopy řezů. Jedna z dutých dlouhých silných kostí je zřejmě přeražena za účelem zhotovení násady.

Z dalšího materiálu zasluhuje zmínky polovice hrubé slepencové, silně opotřebované žernovové desky a taktéž polovice jiné desky hladidlové. Na sídliště byly zřejmě doneseny poměrně hojné ploché oblázky z řeky.

Osteologický materiál a zejména izolované zuby a parohy z chovné i ulovené zvěře jsou různě zachovalé, některé značně korodované, některé dlouhé kosti jsou zřejmě rozbité a nesou stopy příčných řezů, ohryzáni některých kostí je však nového původu. Z Bečvy pochází také poměrně neobyčejně hojné schránky ústřic.

Ze všech nálezů je však nejzajímavější plastika. Je to hrubě uhnětená, v podstatě hranolovitá, dozadu zúžená figurka (5,8 cm dlouhá, 2,7 cm šir. a 3,2 cm vysoká) ze ztvrdlé hlíny. Představuje zřetelně bachyni s klenutým, neširokým, šikmo sříznutým hřbetem, vytaženou skloněnou hlavou, předníma poněkud povytaženýma nohama, kdežto zadní levá asi již před dohotovením plastiky byla uražena. Stejně je povytažen jen velice slabě zadek se zřetelně naznačeným řitním otvorem. Hlubokými vpichy jsou naznačeny bočně obě oči, vpředu čumák a nozdry, mezi předníma a zadníma nohama je po 4 hluboko vpíchnutých vrypech, znázorňujících struky. Plastika je pozorně provedena, jak svědčí zřetelné odsazení lebeční partie od krku. Na povrchu je na několika místech viděti vedle zbytků řasového zelenavého zbarvení zcela zřetelné otisky prstových papírálních linií. Několik malých povrchových trhlinek je sice kazového původu, ale je jasné, že zřetelný hluboký šikmý vpich na pravé straně krku je intencionální naznačení bodné rány, vedené dobře na komoru. Je to v podstatě analogie — ovšem medvědí plastiky — současného jevišovického nálezů z prostějovských Bilovic,³ dokládajícího prastarý medvědí kult, kdežto tento nález může být dokladem podobného ritu hojně lovených prasat v období jevišovické kultury.⁴ Vedle toho je zachován i válečkovitý fragment jiné nezřetelné plastiky — snad lidské ruky. Soubor těchto nálezů doplňuje i zcela malý nezřetelný fragment (lidské?) lebky.

Východně kóty tohoto takto stručně popsaného sídliště 310 m je kóta 340 a jižně od ní je skupina 7 nevysokých, ale zřetelných mohyl, jedna izolovaná ve vzdálenosti 150 m. Snad jsou zde v lese ještě další. Některé z nich byly již nakopnuty pravděpodobně od dr. Fr. P r i k r y l a, ale dosud nelze říci, v jakém jsou vztahu k popsanému sídlišti.

Není pochyby, že systematický výzkum lokality, o jehož osudu zřetelně svědčí spálená mazanice, opálené kosti a přepálený přeslen, by poskytl daleko hojnější materiál.

Leč význam této lokality je však v přední řadě geografický, i když se nezdá, že by snad potvrzovala paleoklimatickou thési D y l i k o v u o subboreálním eneolitiku. Tak jako všechna současná sídliště (u nás na př. západomoravská nebo drahanská), je i toto sídliště proti zdejším starším sídlištím neolitickým v oblasti Moravské brány s volutovou keramikou (Lazníky, 2 sídliště v Tršicích, Veselíčko) a sídlištím z období lengvelského (Tršice, Veselíčko) návršní — udivuje pouze, že není zřetelněji a silněji opevněno — jež jistě již znalo průchodní hodnotu a funkci Moravské brány, projevivší se již dávno před tím i v paleolitiku. Není vyloučeno, že ani toto sídliště nezůstane poslední toho druhu v oblasti Moravské brány a snad i některé z dosti hojných eneolitických současných dosud ojedinělých kamenných nástrojů, jež jsou známy z oblasti Moravské brány z řady lokalit,⁵ mohou přivést na stopu dalších objevů, které by byly vskutku pro objasnění pravěké úlohy Moravské brány žádoucí.

Zjištění Hradištku v Hlinsku, které se svým významem k ilustraci funkci Moravské brány řadí po bok Hlavicově jeskyni (paleolitikum) u Hranic, Mankovicím na ohbí Odry (bronzový depot mohylového období) nebo Kelči (nález sekaného stříbra a numismatický depot z počátku XI. stol.) jasně ukazuje, kolik možno archeologicky ještě nečekaně objeviti a zjistiti, kolik mohou podobné nálezy přinést k poznání minulosti našeho kraje a kolik mohou vlastivědní pracovníci k tomuto poznání přispěti.

¹ K dosavadním pravěkým nálezům srv. Záhorská kronika XV. (1933) 115, při čemž nepokládám za vyloučeno, že „Kamenný palcát v podobě oloupaného pomeranče“, analogický kladnickému (o něm ibid. 114), pochází právě z této lokality. Také J. Knieg na své mapě z r. 1899 uvádí Hlinsko jako naleziště kamenných nástrojů.

² Obyvatelé z Podhůry říkají též Hradisko (nad Zbruzovím) a rokli Židovská dobra (= rokle). Bađura, Vlast. moravská II, Lipník 1919, 21, se zmiňuje o hradisku jako Hradištku.

³ I. L. Červinka, Morava za pravěku (1902), tab. XXVII, A. Gottwald, ČVMSO 50. (1937), sep. 1–12.

⁴ K moravským nálezům prehistorických zbytků prasečích srv. v naší spol. práci s Al. Stehlíkem ve Věstníku zeměděl. musea 1939–1941, srv. i O. Menghin, Weltgeschichte der Steinzeit (1931), 413.

⁵ Jsou to na př. nálezy (mnohdy bez určení období) z Drahotuš, Hranic, Kelče, Klokočí, Opatovic, Rakova, Stříteže, Ústí, Zámrzku, Jezernice, Lazníků, Lhoty, Lipníka, Podhoří, Radotína, Radvanic, Soběchleb, Tršic, Týna, Újezda, Jindřichova a Stříteže.

Bruntálská sbírka požárních stříkaček.

Řád Německých rytířů, který držel bruntálské panství od dob českého povstání, kdy bylo konfiskováno horlivému účastníku vzpoury Janu Bruntálskému z Vrbna, pořizoval postupně pro celé panství již od r. 1721 požární stříkačky. Tyto stříkačky byly později soustředěny v bruntálském zámku a zařazeny do musea dopravních prostředků (vozů a saní).

Nejstarší ze stříkaček byla zhotovena r. 1721 Johannem Jakobem Krumpfertem ve Vratislavi, podle nápisu na mosazné výtokové rouři: IOHANN IACOB KRUMPFERT GOSS MICH IN BRESLAW 1721. Tento stroj, který svým stářím daleko předčí nejstarší stříkačku ve sbírkách Národního technického musea (1792, z pražského Hradu), je typickým konstrukčním a hlavně výtvarným dokumentem baroka. Celá konstrukce je zhotovena převážně ze dřeva (také nápravy kol), na přídi jsou dvě figury ležících lvů, řezané rovněž ze dřeva, měděná kvádrová nádrž je po stranách chráněna balustrádami, tvořenými 4 páry plochých barokních sloupků. Na čelním sloupu s pákovým ložiskem je vyryto vročení 1721, hlavice je zdobena rostlinným plastickým dekorem. Na zádi nádrže je bohatá řezba, znak řádu Německých rytířů s mnoha přidruženými znaky. K obsluze stříkačky bylo potřebí podle E. Weisera (*Freudenthaler Ländchen* 1923, str. 73) nejméně 20 lidí. Druhá stříkačka z konce 18. stol. je konstruována podobně, na zeleném nátěru jsou na nádrži balustrády pouze namalovány hnědou barvou. Ložisko jednoramenné páky je ve zdobeném sloupku, jehož vidlice je liliovitě profilována. Přední náprava má kruhovou točnu. Stříkačka z r. 1826 má již dvouramennou železnou páku s visutými držadly. Na bocích nádrže jsou v modrých obdélnících nápisy latinkou, černou barvou, podle kterých byl stroj vyroben v dílně A. Domase v Uničově pro vrchnostenský úřad v Dlouhé Louče: Verfertigt von Anton Domas Kupferschmied und Feuerspritzenmacher in Mähr. Neustadt 1826, Oberamt zu Langendorf. Shodnou konstrukcí má i další stříkačka, vyrobená pro panství ve Štítně, jak ukazuje nápis frakturou na levé straně nádrže (Herrschaft Stettin 1844) a na pravé straně nádrže barevná kresba řádu johanitského (maltánského) kříže. Pátý a nejmladší stroj z 2. pol. 19. století zachovává rovněž konstrukční prvky uvedené vývojové řady. Je pokryt žlutým nátěrem s modrým lemováním.

Sbírka byla posledně umístěna pod klenbou terasy zámeckého parku v Bruntále. Po zřícení klenby v r. 1955 byly stroje vyprostěny a dlouhou dobu nevhodně umístěny na volném prostranství v parku. Odboru kultury R. KNV a Krajskému museu v Olomouci připadl nesnadný úkol, zajistiti tyto cenné technické památky před zhoubnými vlivy povětrnosti. Díky porozumění krajského požárního náčelníka i olomouckého požárního útvaru, byly stroje za pomoci bruntálského dobrovolného požárního sboru převezeny do skladiště v Olomouci-Lazcích. Aby však mohly plniti účel osvětový jako instalační předměty, je potřebí nákladné rekonstrukce poškozených částí.

Zprávy o vnitřní činnosti v říjnu

Odbor věd přírodních.

● *Geologické a paleontologické oddělení* (dr. Vladimír Strnad) zúčastnilo se příprav výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“. Při té příležitosti byly dokumentárně zachyceny sondážním způsobem staré i nové hornické práce v rudních lokalitách v kraji a obohaceny sbírky KMO unikátním nálezem hornických nosítek na rudu z min. století. — Při příležitosti shlédnutí hornické výstavy v Kutné Hoře projednal referent formy spolupráce s ústavem pro výzkum rud a získal od něho cenné ústavní publikace k prostudování. — Prof. dr. R. Richter s chotí Emou z Forschungs Institut u. Naturmuseum Senckenberg in Frankfurt a. M. zaslali oddělení výměnou za Sborník SLUKO I. A cenné publikace, potřebné zejména k úspěšnému plnění hlavního referentova úkolu (Trilobita). — RNSt B. Koverdynský dodal oddělení nově nasbíraný srovnávací paleontologický materiál s oblasti Barrandienu.

● *Mineralogické a petrografické oddělení* (R. Sládek). Plánovaný průzkum v terénu byl pro tento rok prakticky v říjnu ukončen. Oddělení vykazuje za tento měsíc na 50 hodnotných přírůstků, z nichž na př. unikátní vzorek a llofanu (Modré štoly) a pyromorfitu (Soukenná). Bylo přistoupeno k dokumentárnímu zachycení letošních badatelských výsledků. V systematické sbírce bylo zainventováno 110 kusů. Pro KVD byla vypracována podkladová studie o kaolinové surovině v kraji.

● *Botanické oddělení* (dr. B. Šula). Práce v oddělení byla v říjnu zaměřena především na spolupráci při zajišťování materiálů pro chystanou výstavu a dále na sbírky, kde náš spolupracovník, J. Mastný, pokračoval v úpravě depositáře. Do sbírek přibýlo několik kusů dřeva z Haloxylon Ammodendron, t. zv. saxaul (z pouští centrální Asie), které nám daroval Ing. Vratislav Štěpánek. — Při revisi chráněných území na Grygovských kopcích, konané v září t. r., byly konstatovány škody na území přír. rezervace „U bílých hlín“ (kat. území Krčmaň), způsobené Moravskými zeměvrtnými závody v Brně; přírodní rezervaci „U bílých hlín“ navštívil též pracovník Stát. památkového ústavu v Brně. Na základě společné zprávy zakročil proto KNV Olomouc na příslušných místech. — Pro potřeby územního plánu vypracoval referent elaborát o městské zeleni.

● *Zoologické oddělení*. Preparátor J. Fabbriss provedl vyčištění a úpravu celkem 992 kusů motýlů (sbírka motýlů Olomouckého kraje, sbírky Kašparovy, Kudlovy, Adamovy a též sbírky exot).

● *Oddělení archeologické* (dr. J. Skutil). Podle pokynů pro nemoc nepřítomného referenta zainventoval spolupracovník ústavu pluk. V. Dusil 680 předmětů ze sbírky Dobešovy a Gottwaldovy.

● *Zemědělské oddělení* (V. Burian). Referent spolupracoval na přípravách zemědělské části výstavy *Deset let Olomouckého kraje*.

● *Vojenské oddělení* (V. Burian). V měsíci říjnu bylo pokračováno v inventarisaci sbírkových fondů. Externí pracovník H. Hradil dokončil mimo toho konservaci bodných zbraní.

● *Oddělení olomucian* (V. Burian). Během října byla provedena sběrná akce listů českého a moravského alba (*Malerisch-historisches Album vom Königreich Böhmen, Malerisch-historisches Album von Mähren und Schlesien*, podle kreseb F. Kaliwody, A. Hauna, J. Machanka a E. Herolda, litografovali A. Haun, Lebschée, W. Reifstahl), vydaného v 60. letech 19. století olomouckým knihkupcem Ed. Hölzelem. Jednotlivé listy dodala ze svých duplikátů Krajská galerie v Olomouci a antikvariáty n. p. Kniha v Praze (I., Karlova ul., ul. 28. října, II. Gottwaldovo nábřeží), Kroměříž a Louněch. Během akce byla získána většina pohledů obou alb: Bezděz, Blatná, Bouzov, Brno, Broumov, Brtnice, Buchlov, Bystřice p. H., Čechy p. Kos., České Budějovice, Český Šternberk, Děčín, Eisenberg, Frenštát, Frýdlant, Helštýn, Hrádek, Křivoklát, Hranice, Hukvaldy, Cheb, Jeseník, Jičín, Jindřichův Hradec, Johannesberg, Karlova Studánka, Karlovy Vary, Karlův Týn, Kost, Krnov, Kroměříž, Krumlov, Kutná Hora, Lednice, Liberec, Lohotín, Loučná, Luhačovice, Macocha, Mariánské lázně, Náchod, Olomouc (celk. pohled; původní kresba k této litografii, signovaná F. Kaliwodou r. 1853, byla zakoupena Hist. museem hl. města Olomouce r. 1894 od antikváře Ed. Sorrého), Olomouc (Horní nám.), Opava, Orlík, Osek, Plekensteinské jezero, Plzeň, Prachatice, Rabí, Roudnice n. L., Rožmberk, Rychmburk, Rýzmburk, Sedlec, Sloup (pout. kostel), Sloup (zámek), Sovinec, Střekov n. L., Šanov u Teplíc, Šternberk n. M., Štramberk, Šumperk.

Tábor, Těšín, Tovačov, Trosky, Velehrad a Buchlov, Velhartice, Velké Losiny, Vítkovice, Vyšehrad, Vyšší Brod, Zákupy, Znojmo, Zvíkov (celk. pohled), Zvíkov (nádvoří), Žebrák a Točnick, Žleb. — Do sbírky olomouckých pohlednic přispěl ing. M. Jurkovič, řed. Stát. musea (Bratislava) dvěma kusy z r. 1899 (Olomouc od jihu, ústav hr. Pöttinga). — V depositáři oddělení byla uložena galerie portrétů z auly býv. CM bohoslovecké fakulty v Olomouci, dosud přechodně uložená v býv. klášteře voršilek: papežové Pius V. (1566—1572), Řehoř XIII. (1572—1585), Sixtus V. (1585—1590), olomoučtí biskupové Vilém Prusinovský (1565—1572), Jan Grodecký (1572—1574), Tomáš Albín z Helfenburka (1574—1575), František Dietrichštejn (1599—1636), Leopold (1637—1660), císařové Maxmilián II. (1548—1576), Rudolf II. (1576—1612), Matyáš (1611—1619), Ferdinand II. (1619—1637), Leopold (1657—1705), Josef I. (1705—1711), Karel VI. (1711—1740), Marie Terezie (1740—1780), Josef II. (1780—1790), František I. (1792—1835), místodržitel Ant. Bedř. Mitrovský, profesori J. Nevěřil a dr J. Hejčl.

● *Lékařské oddělení* (V. Burian). V oddělení byla uložena korespondence bratří MUDr Jaroslava, Arnošta a Richarda Marka z let 1895—1940, kterou roztrídil prof. dr F. Šantavý.

Konsultační činnost historických oddělení: Ing. Z. Hýnek verifikoval v oddělení olomucian staré olomoucké pohledy pro urbanistickou studii. J. Všetíčkov, správci odb. okr. musea v Uničově byly určovány římské a rakouské mince. Kronikáři MNV v Brodku u Přerova byl dodán soupis pramenů k dějinám obce. — Referent V. Burian připravil text brožury *Hrad Úsov*, při čemž byly nově zpracovány do sumáře povinnosti poddaných na úsovském panství k r. 1775, bez litovelské části.

● *Oddělení dějin děl. hnutí* (E. Matoušová). Referentka většinu svého času strávila na přípravách pro výstavu „10 let budování Olomouckého kraje“. Kromě toho studovala novinové a archivní materiále pro publikaci o ohlasech ruské revoluce 1905 v našem kraji.

● *Oddělení výstavby socialismu* (dr V. Jochemann) soustředil svou práci hlavně na přípravu výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“, pro kterou opatřil podkladový a trojrozměrný materiál pro úsek hospodářsko-politický a kulturní. Mimo to pracoval na sdělávání výhledového plánu pro okresní vlastivědná musea.

● *Oddělení uměl. průmyslu* (R. Hrbková). Bylo zainventováno 100 kusů uměl. předmětů, konservována sbírka vějířů z 18. a 19. stol. a studován archivní materiál pro historii šternberské keramiky.

● *Oddělení pro národopis* (dr J. Kanyza). Zainventováno 87 kusů národopisného materiálu. Spolupracovnice ústavu M. Vařeková čistila a opravovala krojové součástky a ušila pytlíky na uložení krojových součástí. Mimo to oddělení spolupracovalo s ŮLUV v Brně a s pracovníky Umělecko průmyslového musea v Brně. Pro katedru hudební vědy na filosofické fakultě brněnské university poskytnuty informace o starých hudebních nástrojích. Jinak pracoval ředitel spolu s ostatními spolupracovníky ústavu na přípravách výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“.

● *Knihovna* (K. Ditrichová). Za poslední dva měsíce bylo zainventováno 385 knih; z toho 279 získáno darem, 92 koupí, 12 získáno výměnou z Polskiego towarzystwa ludoznawczego we Wroclawi, 1 Geografsko družstvo — Ljubliana, 1 Panstwowe muzeum archeologiczne — Warszawa. Bylo zapsáno 375 výtisků sborníku. Knihovnice obstarávala a zajišťovala materiál pro výstavu „10 let rozvoje Olomouckého kraje“ v sedmi podnicích. Zapsala 350 knih z duplikátů pro Státní archiv v Janovicích a dále připravila duplikáty pro muzeum v Uničově. Vyhledala pro expedici čísla starších ročníků a separáty vydané ČVSM. Vyčistila, přebrala, přenesla a nově uspořádala knihy a separáty uložené dosud v prozatímním skladu.

Se s. Burianem roztrídila 500 knih z německých knihoven. Vyhledala a připravila do vazby 291 knih s přesnou konsignací. Provedla 45 výpůjček a pořídila výstřižky z Lidové demokracie a Svobodného slova.

● *Fotografická dílna* (I. Jurýšek). Fotořafování v průmyslových podnicích pro výstavu „10 let“ — Agrostroj, Fruta, TOS, Lýko — 70 snímků. Fotodokumentace starých horních děl v oblasti Vysokého Jeseníku — 50 snímků. Fotodokumentace restaurování portálu na Klášterním Hradisku — 12 snímků. Fotořafování neistaršího tkalce a tkalcovského stavu v Edrovicích — 10 snímků. Pro publikaci „10 let kraje“ zvětšování snímků — 58 kusů. Fotodokumentace manifestace československo-polského lidu v Olomouci — 15 snímků. Fotodokumentace rozorávání mezí v Horce n. Mor. 19. 10. 1955 — 10 snímků. Reprodukce map větrných mlýnů na Moravě a ve Slezsku — 18 kusů. *Ve dnech*

2. 10., 9. 10. a 16. 10. fotodokumentace nár. nedělních směn na bramory a cukrovku v JZD Klenovice, Brodek u Nezamyslic, Přerov, Brodek u Přerova, okres Bruntál, Rázová, Šumperk, Palonín, Litovel, Příkazy, Hejčín, celkem 85 snímků. Fotodokumentace pařících kolon JZD Rovensko, Dubicko, Leština a Dlouhomilov — 20 snímků.

Zprávy o vnitřní činnosti v listopadu

Odbor věd přírodních.

● *Geologické a paleontologické oddělení* (dr Vladimír Strnad) pořádalo v měsíci listopadu letošní sběry, které dosahují několika set kusů. Referent připravil do tisku dvě pojednání o výsledcích vědeckého hodnocení fauny v devonu v Nízkém Jeseníku. Oddělení navštívil doc. dr Stanislav Siedlecki z krakovského geologického ústavu a prodiskutoval s referentem některé otázky geologie sousedních oblastí našich a polských. Dále pracoval v oddělení dr Stanislav Vosyka, který spolu s referentem zpracovává zájmovou oblast olomouckou po stránce geologické a hydrogeologické. Referent připravil přednášku do podzimního cyklu přednášek KMO „Znáte Olomouc?“ o přírodních podmínkách v Olomouci.

● *Mineralogické a petrografické oddělení* (Rad. Sládek). Oddělení zpracovává letošní letní sběry a dokumentačně zachycuje dosažené badatelské výsledky. V systematické sbírce mineralogické bylo zainventováno 150 kusů. Pro okresní vlastivědné museum v Bruntále byla vybrána z duplikátů oddělení kolekce nerostů a hornin z bruntálské sběrné oblasti. Bylo učiněno několik nových nálezů. Je to na př. kyanit ze Žďáru u Rudy nad Mor., uváděný v literatuře dosud s otazníkem (E. Burkart—T. Krufa 1953). Tento nerost, doložený jedním exemplářem a považovaný za sporný, pokud jde o jeho lokalitu, našel referent v několika vzorcích na západním okraji serpentinového pně Žďáru. Jeho habitus jakož i asociace s muškovitem a živcem ukazují na stejnou paragenesi, jako je tomu severněji v okolí Habartic. Ve šterkopiscích nových odkryvů u Mohelnice byly nalezeny značně velké valouny pegmatitu jesenického původu s nezvětralými, až 10 cm dlouhými krystaly turmalinu (skoryl). Při prohlídce těchto pliocenních a holocenních sedimentů našel referent několik dalších nerostů, z nichž si zasluhuje zejména pozornosti a patitx. Jeho krystaly, dosahující 1 cm, krátce sloupovitého habitu, byly zarostlé celkem hojně v pegmatitovém valounu.

● *Botanické oddělení* (dr B. Šula). Referent se zúčastnil krajského aktivu konservátorů v Přerově, na němž přednesl krátký referát o událostech a činnosti ochranné v uplynulém období. V souvislosti s úkoly, danými na tomto aktivu, navštívil dne 17. t. m. rezervaci Špramek u Javořicka, kde předal místním zpravodajům ochrany přírody materiál k řádnému označení rezervace; současně získal další dva pracovníky Krasu, ochotné spolupracovat v ochraně přírody. — Při revisi chráněné lípy v Dubu na Mor. (provedeno na výzvu ONV Olomouc), prohlédl také chráněné lípy na kat. území Tučapy. Na základě údajů J. Doležela v Dubu navštívil také staveniště na pozemku VI. Doležela, kde byly nalezeny střepy starobylých nádob. O tomto nálezu, jež zajistil pro sbírky našeho ústavu, uvědomil s. V. Buriana, který zařídil potřebné.

Odbor věd o společnosti.

● *Archeologické oddělení* (dr J. Skutil). Za nepřítomnosti onemocnělého referenta zainventoval spolupracovník ústavu pluk. V. Dušil 706 artefaktů Gottwaldovy sbírky.

● *Zemědělské oddělení* (V. Burian). Referent vypracoval pro II. vydání publikace *Vyškovsko* články *Lidové stavby na Vyškovsku a Pomníky „korunovaného oráče“*, u Slavíkovíc. Spolupracoval na instalaci výstavy *Deset let budování Olomouckého kraje*.

● *Vojenské oddělení* (V. Burian). Referent a externí pracovník H. Hradil pracovali na inventarisaci sbírky pamětních odznaků z I. světové války. Na staveništi theoretických ústavů lékařské fakulty PU na Tabulovém vrchu byla zaznamenána situace a řezy podzemní chodby, pravděpodobně součásti tereziánské fortifikace. V akci pomoci pohraničním museím popsal referent sbírku palných zbraní v Okresním vlastivědném museu v Rýmařově (Z. Henych).

● *Oddělení olomoučan* (V. Burian). Hudebně historickému a divadelnímu oddělení Moravského musea v Brně byl poskytnut dobový grafický a fotografický materiál na vý-

stavu P. Křížkovského. — K doplnění cyklů Hölzelova alba Moravy a Čech pátráme po těchto listech: Rožnov, Lednice (zámek), Pernštýn, Boskovice, Veverží, Staré Brno, Vranov (zámek), Velké Meziříčí, Boskovice, Praha-Staré a Nové Město, Malá Strana a Hradčany, Hrad.

● *Lékařské oddělení* (V. Burian). Nově objevená vakcinační vysvědčení (viz č. 41 Zpráv SLUKO) byla publikována V. Burianem v *Časopisu lékařů českých* 1955, s. 1201—1202 (*Další doklady k dějinám vakcinace na Moravě*).

● Konsultace a spolupráce historických oddělení s cizími pracovníky: pro dr. H. Rokytu zjišťována data o profesoru olomouckého lycea Jos. Chmelovi, ve spolupráci s KPD, sestaven seznam otázek a úkolů na vlastivědná témata pro turistické kroužky, stud. Ústavu dějin architektury Stan. Dlabalovi podány informace o regionálních prameňech k výzkumu architektury.

● *Oddělení dějin dělnického hnutí* (E. Matoušová). Referentka pokračovala ve studiu pramenného materiálu k ohlasu ruské revoluce 1905 v našem kraji. Většinu času jí zabrala spolupráce na přípravách výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“.

● *Oddělení výstavby socialismu* (dr. V. Jochmann). Po celý měsíc se referent zabýval přípravou materiálu pro výstavu „10 let budování Olomouckého kraje“. Mimo to vedl poradu o přípravě další výstavy „Olomouc včera, dnes a zítra“. Dále pracoval o překladech museologických článků ze sovětských časopisů a koncem měsíce se zúčastnil školení na Hořině o budování expozic socialismu ve vlastivědných museích.

● *Oddělení uměl. průmyslu* (R. Hrbková). V oddělení zainventováno 100 čísel uměleckých předmětů. Mimo to referentka spolupracovala na přípravě výstavy „100 let „Babičky“ Bož. Němcové a na přípravě výstavy habánské keramiky v umělecko-průmyslovém museu v Brně. Dále studovala olomoucké a šternberské matriky pro připravovanou publikaci o olomoucké a šternberské keramice.

● *Oddělení pro národopis* (dr. J. Kanýza). Ředitel většinu svého času věnoval přípravě výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“, pro kterou opatřoval materiál z oblasti průmyslu a provedl celou redakci libreta a výstavy. Spolupracovnice ústavu M. Vařeková prováděla běžné práce v depositáři, dále opravovala a čistila textilie a prováděla konsultace se soubory LUT o lidovém kroji.

● *Knihovna* (K. Ditrichová). V měsíci listopadu bylo zainventováno 329 knih. Z toho získáno výměnou: Z Państwowego Muzea Archeologicznego 1 kniha, z Geolog. ústavu D. Štúra — Bratislava 16 knih, ze Slezského musea v Opavě 86 knih; darem: Z Universitní knihovny v Brně 126 knih, ze Středomoravských tiskáren 1 kniha a z býv. Měst. musea 74 knih.

Knihovnice provedla 22 výpůjček, objednávku časopisů na rok 1956, připravila pro Slezské museum v Opavě 71 duplikátů a 106 separátů, vyhledala pro expedici čísla starších ročníků a separáty vydané ČVSM.

Na přípravě k výstavě odpracovala 49 hodin (vyhledávání a zapůjčení časopisů a knih na VŠP, Klinikách lék. fakulty, v Universitní knihovně obstarání a zajištění exponátů osmi n. p. v pracovních zálohách).

● *Fotodílna* (J. Jurýšek). Od začátku měsíce listopadu až do zahájení výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“ byly prováděny fotografie pro tuto výstavu. Byla provedena fotodokumentace z odhalení sousoší Lenina a Stalina 7. 11. 1955 (35 snímků). Ve dnech 12., 13., 14. 11. byla provedena fotodokumentace štafety poselství přátelství a míru lidu Československa lidu Sovětského svazu, od jejího převzetí v Lipníku až po její předání ve Zlatých Horách (180 snímků). Byly provedeny fotografie na zámku Úsově pro připravovanou brožuru. Fotografování mládežnické brigády ČSM ve Vajglově (20 snímků). Celkem bylo provedeno 786 snímků a zvětšenin.

Redakční sdělení

Prosíme čtenáře, aby laskavě omluvili, že z technických příčin dostávají dvojčíslo Zpráv SLUKO za říjen a listopad až nyní. Pro nedostatek místa budou v příštím čísle uvedeny zprávy o činnosti vlastiv. kroužků a o činnosti přednáškové.